

سالنامه مهاجرتی ایران روز گذشته رونمایی شد، «فرهیختگان» اطلاعات این سالنامه را بررسی کرد

گاهش روند مهاجرت دانشجویان ایرانی بهر وایت آمار

بدین ترتیب جمعیت دانشجویان ایرانی در بریتانیا، از سال ۲۰۱۱ روندی نزولی یافته و از حدود سه هزار و ۵۰۰ نفر به حدود هزار و ۵۰۰ نفر در سال ۲۰۱۷ رسیده است.

۴۲ درصد دانشجویان میل به مهاجرت دارند

بالا رفتن چشمگیر میل به مهاجرت در میان اقشار مختلف به خصوص در میان دانشجویان و فارغ التحصیلان دانشگاهی بر اثر تحولات اقتصادی در طول سه سال گذشته موید تاثیر اساسی مسائل اقتصادی بر مهاجرت در جامعه ایران است.

از طرف دیگر نرخ چشمگیر بازگشت متخصصان ایرانی به داخل کشور و همچنین میل و رغبت بالای ایرانیان داخل و خارج از کشور جهت حفظ ارتباط با داخل و تلاش در جهت بهبود و اصلاح امور کشور نشانه‌های امیدوارکننده‌ای برای تلاش در جهت سیاستگذاری و برنامه‌ریزی در این حوزه است.

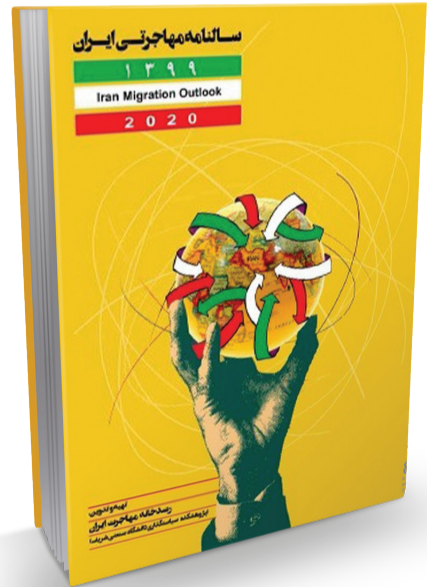
این موضوع ممکن است از دیدگاه برخی موجب مسرت و خوشحالی باشد اما با در نظر داشتن نگاه راهبردی ضرورت حفظ سهم پایدار ایران در بازار جهانی چرخش نخبگان و دانشجویان به‌عنوان بخشی از سوخت موتور انتقال و توسعه دانش و فناوری در کشور، یکی از تهدیدهای اصلی این حوزه کاهش جمعیت دانشجویان ایرانی در جهان و محدودیت جابه‌جایی بین‌المللی آنها است، زیرا جابه‌جایی بین‌المللی دانشجویان و متخصصان سهم مهمی در توسعه دانش و فناوری و حتی افزایش قدرت نرم کشورهای در حال توسعه اعم از ایران ایفا می‌کند. با وجود اینکه تعداد دانشجویان بین‌المللی ایرانی روندی فزاینده داشته است اما تعداد آنها در سال‌های اخیر ثابت شده و در تراز ۵۲ هزار نفر ثابت باقی مانده است. علاوه بر این نرخ رشد جمعیت دانشجویان بین‌المللی ایرانی در قیاس با نرخ رشد جمعیت دانشجویان بین‌المللی در جهان کمتر بوده است.

بر اساس نتایج پیمایش‌های رصدخانه مهاجرت ایران، میل (تصمیم) به مهاجرت در میان دانشجویان و فارغ التحصیلان در ایران، چیزی حدود ۴۲ درصد است. به عبارت دیگر ۴۲ درصد از دانشجویان و فارغ التحصیلان دانشگاهی ایران، میل یا تصمیم به مهاجرت از کشور را دارند. با این حال فقط ۱۱ درصد از این تعداد، اعلام کرده‌اند که برنامه‌ریزی و اقدام عملی برای مهاجرت انجام داده‌اند.

بر اساس پیمایش (محدود و آنلاین) که در پاییز ۱۳۹۸ توسط رصدخانه مهاجرت ایران در میان بیش از ۱۰۰ نفر از صاحبان کسب‌وکار صورت گرفت، مشخص شد که میل (تصمیم) به مهاجرت در حوزه فعالان کسب‌وکار با دانشجویان و متوسط جامعه تفاوت دارد. بر اساس نمونه پیمایش مذکور، میل به مهاجرت در میان صاحبان استارت‌آپ و کسب‌وکارهای نوپا پایین‌تر از متوسط جامعه و حدود ۲۷ درصد است، در حالی که میل (تصمیم) به مهاجرت در میان صاحبان کسب‌وکارهای کوچک و متوسط ۴۶ درصد است. میل به بازگشت به کشور پس از مهاجرت نیز در میان دانشجویان و فارغ التحصیلان دانشگاهی، صاحبان استارت‌آپ و همچنین صاحبان کسب‌وکارهای کوچک و متوسط به ترتیب ۱۶ درصد، ۲۰ درصد و ۲۴ درصد برآورد شده است. انتخاب مقصد تحصیلی یکی از مسائل حائز اهمیت برای دانشجویان و کشورهای مهاجرت‌پذیر است. در این راستا آمارها نشان می‌دهد که کشورهای آمریکا، ترکیه، ایتالیا، کانادا، استرالیا، بریتانیا و فرانسه جزء مقاصد مهم دانشجویان ایرانی هستند. لازم به ذکر است که کشورهای کانادا و روسیه در دو دهه اخیر توانسته‌اند عملکرد خود را در جذب دانشجویان بین‌المللی به‌سرعت بهبود بخشند و به جایگاهی معادل جایگاه کشورهای سنتی دانشجوی‌پذیر دست یابند. روسیه با نفوذ در کشورهای که سابقاً عضو اتحادیه جماهیر شوروی بوده‌اند و کانادا برای مقابله با پیرمختگی و پرکردن شکاف نیروی کار ماهر، به جذب دانشجویان بین‌المللی می‌پردازد. این کشورها با اعمال سیاست‌های اثربخشی در راستای تسهیل فرآیند جذب دانشجویان بین‌المللی توانسته‌اند، سهم بازار خود را به‌سرعت افزایش دهند.

جمعیت دانشجویانی ایرانی در ایتالیا نیز طی سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۷ روند افزایشی قابل توجهی داشته و از رقم ۴۲۰ نفر در سال ۲۰۰۰ به رقم چهار هزار و ۲۶۵ نفر در سال ۲۰۱۷ رسیده است. از دلایل اقبال دانشجویان ایرانی به کشور ایتالیا در سال‌های اخیر، سهولت نسبی فرآیند پذیرش تحصیلی، درصد بالای اعطای ویزا و دسترسی به بورس‌های تحصیلی این کشور است. کانادا نیز همواره یکی دیگر از مقاصد تحصیلی دانشجویان ایرانی بوده است.

تعداد دانشجویان ایرانی در کانادا نیز طی سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۷ با افزایش چشمگیری همراه بوده و از ۳۱۸ نفر در سال ۲۰۰۰ تا حدود چهار هزار نفر در سال ۲۰۱۷ افزایش یافته است. همچنین جمعیت دانشجویان ایرانی در استرالیا از ۲۳۶ نفر تا حدود دو هزار و ۵۰۰ نفر افزایش یافته است. با وجود افت اندک تعداد دانشجویان ایرانی در استرالیا از سال ۲۰۱۰ مشاهده می‌شود که این افت می‌تواند ناشی از بالا رفتن هزینه‌های تحصیلی در این کشور باشد. جمعیت دانشجویان ایرانی در فرانسه البته در طول دوهه گذشته تغییر چشمگیری نداشته و به‌طور تقریبی و میانگین در تراز هزار و ۵۰۰ نفر بوده است. تعداد دانشجویان ایرانی در بریتانیا اما تا سال ۲۰۱۱ روندی فزاینده داشته و از ۸۳۸ نفر در سال ۲۰۰۰ به سه هزار و ۴۶۲ نفر در سال ۲۰۱۱ رسیده است. اما پس از اتفاقات مربوط به ورود به سفارت بریتانیا در تهران در تاریخ ۲۹ نوامبر ۲۰۱۱، تنش میان دو کشور بالا گرفت و با بسته شدن سفارت این کشور در ایران، شرایط اخذ ویزای دانشجویی برای این کشور دشوار شد.

داشته و با اندکی رشد از رقم ۲۰۱ دانشجوی به رقم ۲۲۲ دانشجوی رسیده است. اما از سال ۲۰۱۵ تا سال ۲۰۱۸ هم‌زمان با کاهش جمعیت دانشجویان ایرانی در آمریکا، تعداد ایرانیان مشغول به تحصیل در ۱۰ دانشگاه برتر آمریکا نیز کاهش اندکی یافته و از رقم ۲۳۲ به ۲۲۰ نفر رسیده است. بررسی وضعیت دانشجویان کشورهای دانشجوی فرست در دانشگاه‌های آمریکا در سال تحصیلی ۲۰۱۸ تا ۲۰۱۹ نسبت به سال تحصیلی ۲۰۱۷ تا ۲۰۱۸ نشان می‌دهد که جمعیت دانشجویان ایرانی در آمریکا در مقاطع کارشناسی و تحصیلات تکمیلی رشد منفی به ترتیب ۱۰ و ۷ درصدی داشته، به‌طور کلی جمعیت دانشجویان ایرانی مشغول تحصیل در آمریکا در سال ۲۰۱۹ در سطوح کارشناسی و تحصیلات تکمیلی دارای رشد منفی پنج درصدی بوده است.

کاهش دانشجویان ایرانی در آمریکا در رشته‌های مهندسی نیز مشهود است؛ جمعیت ایرانیانی که در رشته‌های مهندسی در دانشگاه‌های آمریکا ثبت‌نام کرده‌اند از سال ۲۰۱۶ روندی کاهشی به خود گرفته و از پنج هزار و ۲۰ نفر در سال ۲۰۱۶ به چهار هزار و ۵۴۰ نفر در سال ۲۰۱۸ رسیده است. کشور ایران در رتبه‌بندی کشورهای دانشجوی‌فرست به آمریکا با در نظر گرفتن تعداد دانشجویان مشغول تحصیل در دانشگاه‌های برتر آمریکا در جایگاه دهم قرار دارد و کشورهای چین، هند و کره جنوبی در جایگاه اول تا سوم قرار دارند. نکته قابل ذکر اینکه، چنانچه سهم دانشجویان مشغول تحصیل در دانشگاه‌های برتر آمریکا از کل دانشجویان خروجی ایرانی در نظر گرفته شود، این نتیجه حاصل می‌شود که کمتر از ۰/۵ درصد دانشجویان خروجی از ایران در دانشگاه‌های برتر آمریکا و جهان مشغول تحصیل هستند که از این حیث ایران در جایگاه دهم در میان کشورهای دانشجوی‌فرست به آمریکا قرار دارد. در حالی که این سهم برای کشور چین با جمعیت قابل توجه دانشجویان خروجی (بیش از ۷۰۰ هزار دانشجوی) رشد محسوس از رقم ۱/۴۸ درصد به رقم ۱/۷۱ درصد داشته که این موضوع باعث واکنش مقامات دولت آمریکا و اعمال محدودیت برای پذیرش دانشجویان چینی در دانشگاه‌های این کشور شده است.

کشورهای جایگزین آمریکا در مقاصد تحصیلی دانشجویان

ترکیه به دلیل همسایگی و قرابت‌های فرهنگی، تاریخی، مذهبی و قومی با کشورمان از مقاصد مهم دانشجویان ایرانی است. از نکات حائز توجه در این زمینه افزایش جمعیت دانشجویان ایرانی در ترکیه از سال ۲۰۱۳ میلادی با یک شیب قابل توجه بوده که از تراز هزار و ۵۰۰ دانشجو در سال ۲۰۱۰ میلادی وارد تراز ۶ هزار دانشجو در سال ۲۰۱۷ شده است.

در سال ۲۰۱۱ به منفی ۰/۳۱ در سال ۲۰۱۷ شده است.

کاهش دانشجویان ایرانی در آمریکا

داده‌های آماری نشان می‌دهد جمعیت دانشجویان ایرانی در کشور آمریکا در بازه زمانی سال‌های ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۸ با یک شیب ملایم در حال افزایش بود و در میانه سال‌های ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۶ با یک شیب صعودی قابل توجه رشد کرد.

با وجود اینکه تعداد دانشجویان بین‌المللی ایرانی روندی فزاینده داشته است اما تعداد آنها در سال‌های اخیر ثابت شده و در تراز ۵۲ هزار نفر ثابت باقی مانده است

علاوه بر این نرخ رشد جمعیت دانشجویان بین‌المللی ایرانی در قیاس با نرخ رشد جمعیت دانشجویان بین‌المللی در جهان کندتر بوده است

در دوران دولت ترامپ رشد جمعیت دانشجویان ایرانی در آمریکا در مقایسه با سال‌های گذشته متوقف شد و لذا دانشجویان ایرانی در بازه ۲۰۱۷ تا ۲۰۱۹ در تراز ۱۲ هزار نفر ثابت مانده است، چراکه از یک طرف تحریم‌های اقتصادی و نوسانات ارزی منجر به افزایش شهریه‌ها و هزینه‌های زندگی برای بسیاری از دانشجویان ایرانی شد و از طرف دیگر سیاست‌های مهاجرتی آمریکا (صدر ویزا) و ممنوعیت ورود اتباع کشورهای عمدتاً مسلمان از جمله ایران باعث ایجاد مشکل و عدم اطمینان در میان بسیاری از دانشجویان ایرانی شد. بدین ترتیب چالش‌های موجود بر سر ورود دانشجویان ایرانی به این کشور در نهایت باعث جایگزین شدن کشورهای دیگر مانند کانادا، آلمان، ایتالیا و ترکیه به مقصد اول دانشجویان ایرانی شده یا خواهد شد.

بررسی تعداد و سهم دانشجویان ایرانی در ۱۰ دانشگاه برتر آمریکا، شامل دانشگاه ام‌آی‌تی، استنفورد، هاروارد، کالیفرنیا، شیکاگو، پرینستون، کورنل، پنسیلوانیا، ییل و کلمبیا که از میان ۲۰ دانشگاه برتر جهان (بر اساس رتبه‌بندی QS ۲۰۲۰) انتخاب شده‌اند، نشان می‌دهد از سال ۲۰۱۳ تا ۲۰۱۵ تعداد دانشجویان ایرانی در ۱۰ دانشگاه برتر ایالات‌متحده آمریکا روندی تقریباً ثابت

زهرا فریدزادگان روزنامه‌نگار

جابه‌جایی بین‌مرزی انسان‌ها و تغییر محل سکونت، جابه‌جایی برای ادامه تحصیل و به‌طور کلی مهاجرت، از جمله مواردی است که تهیه آمار و اطلاعات مدون و منظم از آن با دشواری‌های زیادی همراه است، چرا که ذات مهاجرت و جابه‌جایی‌های بین‌المللی ایجاب می‌کند که آمار و اطلاعات مهاجران در سطح جهان، از جمله نایاب‌ترین و در عین حال گران‌قیمت‌ترین داده‌های بین‌المللی باشند که برای دسترسی به آنها، مشکلات ساختاری و محتوایی متعددی پیش روی محققان و پژوهشگران این حوزه قرار دارد. ازسوی دیگر دشواری دسترسی به آمار مهاجران در سرشماری‌های ملی و نیز زمان مورد نیاز برای یکپارچه و هماهنگ کردن داده‌های مختلف باعث می‌شود معمولاً یک تاخیر زمانی یک تا دو ساله در تدوین و انتشار آمارهای مهاجرتی جهانی پیش بیاید. به همین دلیل است که برای مثال گزارش جهانی مهاجرت در سال ۲۰۲۰ میلادی، حاوی آخرین داده‌ها و اطلاعات تا پایان سال ۲۰۱۸ یا حتی قبل‌تر از آن است. روز گذشته، نخستین سالنامه مهاجرتی ایران به‌دست معاونت علمی و فناوری ریاست‌جمهوری رونمایی شد. این سالنامه که به بررسی مقوله مهاجرت و روند این رویداد در ایران و جهان پرداخته، توسط پژوهشگران و محققان رصدخانه مهاجرت ایران تهیه و تدوین شده است. در این گزارش خلاصه‌ای از وضعیت مهاجرت دانشجویان ایران، مقاصد مهاجرتی و مواردی از این قبیل ذکر شده است.

آمارهای جهانی و تعداد دانشجویان

بر اساس آمارهای جهانی، تعداد دانشجویان بین‌المللی در جهان از رقم دو میلیون نفر در سال ۲۰۰۰ میلادی به رقم ۵/۳ میلیون نفر در سال ۲۰۱۹ میلادی رسیده است، این در حالی است که تعداد دانشجویان ایرانی در خارج از کشور، هم‌راستا با افزایش کل جمعیت دانشجویان کشور و نیز افزایش جمعیت دانشجویان بین‌المللی در جهان روند صعودی داشته و از تراز ۱۹ هزار دانشجو در سال ۲۰۰۳ میلادی به تراز ۵۲ هزار دانشجو در سال ۲۰۱۷ رسیده است. با وجود اینکه تعداد دانشجویان بین‌المللی ایرانی روندی فزاینده داشته است، اما تعداد آنها در سال‌های اخیر تقریباً ثابت شده و در تراز ۵۲ هزار نفر ثابت باقی مانده است.

سهم دانشجویان ایرانی خارج از کشور به نسبت کل جمعیت دانشجویان کشور در طول ۱۵ سال گذشته رقمی تقریباً ثابت مانده و نرخی حدود یک درصد را داشته است. ازسوی دیگر نرخ رشد جمعیت دانشجویان ایرانی خارج از کشور در قیاس با نرخ رشد جمعیت دانشجویان بین‌المللی در جهان کندتر بوده است. بدین ترتیب، سهم دانشجویان ایرانی در کل بازار دانشجویان بین‌المللی جهان از ۲۰۱۲ روند کاهشی به خود گرفته و از سهم حدود ۱/۳ درصد به حدود ۰/۹ درصد در بازار جهانی رسیده است. نکته قابل توجه این است که در بازه زمانی سال‌های ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۲ میلادی رتبه دانشجوی‌فرستی ایران در جهان از رتبه بیست‌ونهم به رتبه دوازدهم رسیده است. با این حال رتبه ایران در بازه زمانی سال‌های ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۷ روندی کاهشی داشته، به طوری که در سال ۲۰۱۷ میلادی رتبه دانشجوی‌فرستی ایران در جهان به جایگاه بیستم تنزل پیدا کرده است.

طبق بررسی‌های انجام‌شده، جمعیت دانشجویان بین‌المللی مشغول به تحصیل در ایران از تراز چهار هزار دانشجو در سال ۲۰۱۱ به تراز ۲۱ هزار دانشجو در سال ۲۰۱۸ افزایش یافته است. همچنین نرخ بازگشت متخصصان و فارغ التحصیلان ایرانی به داخل کشور از سال ۲۰۱۵ تا ۲۰۲۰ روند صعودی و قابل توجهی داشته و جمعیت متخصصان بازگشته از تراز ۱۰۰ نفر در سال ۲۰۱۵ میلادی به تراز ۱۵۰۰ نفر در سال ۲۰۲۰ رسیده است. مجموع جذب دانشجویان بین‌المللی در داخل کشور و همچنین نرخ بازگشت متخصصان ایرانی باعث ارتقای شاخص خالص چرخش نخبگان ایرانی از تراز منفی ۰/۱۴۶

تدوین ۳ سناریو برای بازگشایی دانشگاه‌ها در شرایط کرونا

علی اکبر حق دوست، معاون آموزشی وزارت بهداشت در خصوص بازگشایی دانشگاه‌ها، خاطرنشان کرد: «فرآیندی در حال بررسی است که در سه سناریو در خصوص روند بازگشایی دانشگاه‌ها (اگر اپیدمی از این بدتر شد، در همین شرایط باقی ماند یا بهتر شد) تصمیم‌گیری شود تا بر این اساس بینیم‌ترم آینده را با چه مشخصاتی باید مدیریت کرد. وی گفت: «بناسد که در مردادماه این سه سناریو تهیه شود؛ یکی از راهکارهای جدی این است که تعداد دانشجویان جدیدالورود را در ترم مهر تا حد امکان کم کرده و در سنجش و پذیرش تعداد دانشجویان ورودی ترم مهر را به حداقل برسانیم. این تصمیم در دفترچه کنکور نیز وارد شده است و ورودی‌ها بیشتر به سمت هم‌سن سوق داده می‌شود. حق دوست افزود: «در خصوص فارغ‌التحصیل کردن دانشجویان نیز تلاش ما بر فارغ‌التحصیلی زودتر است و تصمیم اخیر که زردندت‌ها را یک‌ماه و نیم زودتر شناسایی و فارغ‌التحصیل اعلام کنیم نیز بر همین اساس است.»

مافیای کنکور پیگیر برگزاری آزمون سراسری است

احمدحسین فلاحي، سخنگوی کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس در گفت‌وگو با آنا با اشاره به آخرین خبرها از برگزاری یا عدم برگزاری کنکور، گفت: «طبق آخرین توافق انجام‌شده تصمیم‌گیرنده نهایی در خصوص برگزاری کنکور سراسری مقابله با کروناست.» این نماینده مردم در مجلس یازدهم با بیان اینکه مافیای کنکور پیگیرتر از داوطلبان برای برگزاری آزمون هستند، تصریح کرد: «متأسفانه برخی داوطلبان پس از تماس با نمایندگان عنوان می‌کنند که یکی از موسسات کنکوری آنها برای مذاکره با نمایندگان برای برگزاری آزمون سراسری تحت فشار قرار داده است.» وی ادامه داد: «اگر دخالت این موسسه اثبات شود، به‌طور حتم مجلس شکایتی علیه این موسسه کنکور تنظیم خواهد کرد.» فلاحي با بیان اینکه تحریک داوطلبان برای فشار بر نمایندگان نمی‌تواند مشکلی را برطرف کند، گفت: «باید موضوع برگزاری کنکور از مسیر تعریف‌شده بررسی شود.»

رشته‌های علوم پزشکی پذیرش بدون کنکور ندارند

پیرو درج اخباری مبنی بر پذیرش بدون کنکور رشته‌های علوم پزشکی از جمله پرستاری، پیراپزشکی، مامایی، بهداشت محیط، بهداشت دهان و دندان و سایر رشته‌ها در رسانه‌ها و فضای مجازی، معاونت آموزشی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در اطلاعیه‌ای هرگونه پذیرش بدون آزمون در رشته‌های علوم پزشکی را از اساس تکذیب و بر پیگرد قانونی منتشرکنندگان این اخبار سراسر کذب تأکید کرد. در این اطلاعیه آمده است: «پیرو درج اخبار در رسانه‌ها و فضای مجازی مبنی بر پذیرش بدون آزمون رشته‌های مختلف علوم پزشکی اعم از پرستاری، پیراپزشکی و دندانپزشکی به اطلاع می‌رساند این اخبار از اساس کذب بوده و پذیرش دانشجویان در رشته‌های علوم پزشکی تنها از طریق شرکت در آزمون امکان‌پذیر است.» معاونت آموزشی وزارت بهداشت با تأکید بر اینکه متقاضیان ورود به رشته‌های علوم پزشکی اخبار مربوطه را باید از طریق کانال‌های رسمی در وزارت بهداشت و مرکز سنجش آموزش پزشکی پیگیری کنند، تصریح کرد که وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی حق برخورد با منتشرکنندگان این اخبار کذب را برای خود محفوظ می‌دارد.

